

KÜLFÖLDI HADTÖRTÉNELMI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE

VOENNO ISZTORICSESZKIJ ZSURNAL (Szovjetunió), 1972. 7—9. sz. — A három számban több olyan cikk jelent meg, amely a Szovjetunió megalakulásának 50. évfordulójával kapcsolatos. Ezek közül kiemeljük **N. MAKAROV**: „A kommunista párt és a soknemzetiségű Vörös Hadsereg megerősítése (1922—1925)” (7. sz. 3—9. o.) című tanulmányát. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének létrehozása egyesítette a szovjet köztársaságok gazdasági tartalékait, lehetővé tette az ésszerűbb társadalmi munkamegosztást, a természeti kincsek jobb kihasználását. Lehetővé tette azt is, hogy a hadiipar megszervezése, a katonai építéshez szükséges intézmények létrehozása össz-szövetségi méretekben történjen meg. Mindennek eredményeképpen még a nemzetgazdaság rekonstrukciója előtt megvetették a repülőgépgyártás alapjait, 1924-től pedig elkezdődött a régi, elavult fegyvertípusok lecserélése, előbb a lövészalakulatoknál, majd az egész hadseregben.

Az SZSZKKSZ létrehozásával kiszélesedett a Vörös Hadsereg társadalmi bázisa. A lakosság létszáma 131,3 millió fő lett, ebből orosz volt 68,6 millió, vagyis 52,2 százalék, nem orosz nemzetiségű 62,7 millió, vagyis 47,8 százalék.

A Szovjetunió védelmi képességét erősíteni kellett, de egyes nemzetiségeket nem volt könnyű bevonni ebbe a munkába. Sok helyen vallásos meggyőződés, az oroszok iránti bizalmatlanság zavarta a katonai építést, különösen azoknál a népeknél, amelyek korábban nem teljesítettek katonai szolgálatot. Hosszas felvilágosító munkával kellett ezeket rávezetni a közös haza védelme szükségességének felismerésére. A hadseregbe való bevonásuk 1924-től kezdődött meg. Az 1925-ben elfogadott törvényt „A kötelező katonai szolgálatról” Közép-Ázsiára 1926-ban terjesztették ki, ekkor szélesítették ki a katonai nyilvántartást ezeken a területeken.

Az egységes, soknemzetiségű Vörös Hadsereg kiépítésében nagy szerepet játszottak a nemzeti alakulatok, amelyeknek létrehozása 1924 közepéig akadozott a trockisták ellenállása miatt.

Nagy figyelmet fordítottak a nemzeti katonai káderek nevelésére is. Míg 1923. október 1-én a katonai iskolák

növendékeinek 23,7 százaléka volt nem orosz nemzetiségű, 1925-ben arányuk 33,9 százalékra nőtt. 1924. április 1-én hat új nemzeti katonai iskolát hoztak létre. 1924. október 1-én az összes növendékek (21 554 fő) közül 4995 tanult nemzeti katonai iskolákban, 1925-ben számuk elérte a 9460 főt, és ezek 76,6 százaléka nem orosz nemzetiségű volt.

Felgyorsult a hadseregbe való beáramlás. 1925 végére a Vörös Hadsereg katonáinak és tisztjeinek több mint egyharmada nem orosz nemzetiségű volt, míg a Szovjetunió megalakulása-kor ez az arány csak egytizedet tett ki.

A Szovjetunió létrejöttének folyamatában tehát kialakult az igazi internacionalista hadsereg, a szovjet népek barátságának és testvériségének hadserege, mely fényesen kiállta a második világháború rendkívül súlyos megpróbáltatásait.

Két tanulmány is foglalkozik a szovjet légierők történetével. Az egyik **P. KUTAKOV**: „A légierőkkel való manőverezés” (8. sz. 11—19. o.) című, hadtudományi kérdéseket is fejtető munkája. A háború idején a szovjet légierők nehéz harcot folytattak az erős és tapasztalt ellenséggel, több mint 3 millió 800 ezer felszállást hajtottak végre, és ennek során megszerezték az osztatlan uralmat a levegőben.

A légierők tömeges alkalmazásának alapelveit a szovjet hadtudomány már a háború előtt kidolgozta, a háború alatt pedig állandóan tökéletesítették a szervezeti felépítést.

A háború előtt a légierők a következőképpen tagozódtak: a főparancsnokság távolsági bombázó erői, front-, hadsereg-, csapat-légierők, a haditengerészlet légierői. 1940-ben a légierőket átszervezték, a dandárok helyett hadosztályokat szerveztek, amelyek 3—5 ezredből álltak.

A háború előtt néhány hónappal átszervezték a légierők háttérerőit is, területi elv szerint. Repülőtéri kiszolgáló zászlóaljakat hoztak létre, melyek sokkal mozgékonyabbak voltak, mint a bázisok.

1941 nyarán alakították meg az ún. tartalék repülőcsoportokat, amelyekbe 3—8 vegyes ezred tartozott, és amelyek a Legfelsőbb Főparancsnokság rendelkezésében voltak. Később létre-

nozták még a csapásmérő repülőcsoportokat, amelyek szintén a Legfelsőbb Főparancsnokság tartalékát képezték és arra használták őket, hogy megváltoztassák az erőviszonyokat az egyes legfontosabb irányokban.

A háború kezdeti tapasztalatai azt mutatták, hogy a légierők összefegyvernemi hadseregnek való szétosztása (a frontparancsnokság kezében csak 30—40 százalék maradt), nehezítette a manőverezést és a tömeges alkalmazást a kiválasztott irányban. Ezért 1942 novemberében a légierők szervezését gyökeresen megváltoztatták. Minden fronton létrehoztak egy hadművelleti egységet — a repülőhadsereget, amelybe egynemű (bombázó-, csapatrepülő-, vadászrepülő-) hadosztályok tartoztak. A különböző összetételű tartalék és csapásmérő csoportok helyett 1942 nyarán kezdték megszervezni a Legfelsőbb Főparancsnokság tartalékának repülő hadtesteit. A háború alatt 30 hadtestet hoztak létre. Ezek a frontok erősítésének hatékony eszközeit alkották, segítségükkel biztosították a túlerőt a főirányokban. Pl. a 10. vadászrepülő hadtest folytatólagosan részt vett a harcokban a Sztálingrádi, a Sztjeppei, az Észak-Kaukázusi, a Voronyezsi (1. Ukrán) és a 4. Ukrán Front keretein belül.

A háború alatt a légierőkkel való manőverezésnek két módszerét alkalmazták: az arcvonal mentén való manőverezést (hogy biztosítsák a légierők összpontosítását a szárazföldi csapatok főcsapásának irányában), valamint a mélységben való manőverezést (hogy biztosítsák a frontok, hadseregek támadásának állandó támogatását).

A szerző a továbbiakban elemzi a szovjet hadsereg fontosabb támadó hadművelleti folyamán végrehajtott manőverek fajtáit, és értékeli a kiszolgálás, a repülőterek átépítése terén végzett hatalmas szervező munkát. Ennek eredményeképpen csupán 1944 folyamán 1200 repülőteret építettek és 800-at állítottak helyre.

A légierőkkel foglalkozó másik írás Sz. RUGYENKO: „A légierő a sztálingrádi csatában. (A védelmi időszak — 1942. július—november)” (7. sz. 27—33. o.) című tanulmánya. A sztálingrádi védelmi szakasz 1942. július 17-től november 18-ig tartott. A főlény erőben és eszközökben az ellenség oldalán volt, ő tartotta kézben a kezdemé-

nyezést a földön és a levegőben. A helyzet bonyolultsága meghatározta a szovjet légierők harctevékenységének néhány sajátos vonását.

Az ellenség 4. légiflottájának 1640 gépe közül 1200-at itt összpontosítottak. A Sztálingrádi Front 8. légi hadseregében július 17-én 454, nagyjából elavult gép volt. Hamarosan ide irányítottak 10 repülő ezredet (200 gép), amelyeknek 75 százaléka modern (JAK—1, JAK—7b, IL—2, PE—2) típusokból állt, távolsági bombázókat (150—200 gép), a légvédelem 102. vadász hadosztályát (50—60 gép), amelyeket a 8. hadseregnek rendeltek alá. Augusztus közepéig még további 21 ezredet (447 gép) irányítottak át, szeptember—november folyamán pedig 984 repülőgépet.

A védelmi időszakban a tevékenység alapvető formája a szárazföldi csapatok közvetlen támogatása volt. Erre esik a felszállások 52 százaléka, a csapatrepülőgépek és bombázók kíséretét is beleszámítva 85 százalék.

Augusztus 18-a és 22-e között több mint 1000 felszállást hajtottak végre a Donon való átkelés megakadályozására.

A város harc kialakulásával a légierő az utcai harc támogatásának szokatlan feladatát kapta, ami magas fokú szervezetséget és pontosságot igényelt. A vadászokban mutatkozó nagy hiány miatt egyre nagyobb arányú lett az éjszakai repülés, ami a város harc időszakában már elérte az 57 százalékot.

Sikeresen alkalmazták a könnyű PO—2-es és P—5-ös bombázókat, amelyek 1000—2000 m magasan közelítették meg a célt és 600—800 m-ről kioltott motorral vitorlázva bombáztak.

A harci formák közül alkalmazták még a légi harcot és néhány esetben a légi hadműveletet is az ellenség repülőtere ellen intézett koncentrált csapásoknál.

A védelmi időszakban a szovjet gépek 77 ezer felszállást hajtottak végre, ledobtak 23 ezer tonna bombát, kilőttek 38 ezer reaktív lövedéket, 1,2 millió gépágyú lövedéket és kb. 4 millió töltenyt. Légiharcban és a földön megsemmisítettek 1400 ellenséges repülőgépet.

Bizonyos mértékig szintén ebbe a témakörbe tartozik A. CVETKOV: „A légi- és tengeri deszant alakulatok harcra az ellenség mögöttes területein” (8. sz. 20—25. o.) című munkája. A háború előtti harcszabályzatok a tengeri és lé-

gideszantok széles körű alkalmazásával számoltak. A Nagy Honvéd Háború kezdeti időszakára öt légideszant gándár alapján megkezdődött a légideszant hadtestek kifejlesztése. Egy hadtest több mint tízezer emberből állt. Bár a háború kezdetére nagy számú kiképzett egység állt rendelkezésre, a katonai szállítógépek állapota nem tette lehetővé a tömeges alkalmazást.

Nagy szerepet szántak a tengeri deszantoknak is, de a haditengerészetnek akkor nem volt tengerészgyalogsága, ezért tengeri deszantként lövészegységeket szállítottak ki. A flottának nem voltak speciális deszant-hajói.

A háború kezdetekor a nyugati országrészekben állomásozó deszantalakulatok kénytelenek voltak lövészalakulatokként harcolni, csak 1941 október—novemberében vonták ki őket az arcvonalról. 1941 szeptemberében létrehozta még ö. hadtestet, és megkezdte a speciális repülő alakulatok szervezését, amelyeket 1942-ben U—2, R—5, TB—3, PSz—84 gépekkel láttak el.

Ezek az intézkedések lehetővé tették a Főparancsnokság számára 1941 decembere—1942 márciusa között néhány légideszant sikeres leszállítását a mögöttes területein. Széles körben alkalmazták őket a moszkvai csatában, Ogyessa védelmében és a Krimben. A deszantok létszáma néhány tucat embertől néhány százig terjedt. Fegyverzetük alapján véve lövészfegyverzet volt: géppisztoly, karabély, géppuska, páncéltörő fegyver, aknavető, robbanó anyag. A deszantok alkalmazásának mélysége különböző volt, elérte, sőt időnként meg is haladta a 100—150 km-t.

A háború második szakaszában az alkalmazás módszerei tovább fejlődtek, tökéletesedtek. Amikor a Főparancsnokság az 1943-as támadó hadműveleteket készítette elő, megparancsolta, hogy az egységek fokozott ütemben készüljenek fel hídfők létrehozására a nagy vízi akadályok leküzdésénél. Még ebben az időszakban sem rendelkeztek azonban a légierők olyan szállító eszközökkel, amelyek alkalmasak lettek volna nehézfegyverzet szállítására.

A háború befejező szakaszában sikeres deszant-hadműveleteket hajtottak végre az északi arcvonalon, és deszanttal foglaltak el a Fekete-tengeren több romániai várost.

A távol-keleti hadszíntéren a deszantok alkalmazása még nagyobb jelentőségű volt. A három front szállító légierői 7650 felszállásának 20 százaléka a deszantok, 17 ezer ember és 6 ezer tonna felszerelés szállítására esett.

Egy hosszabb tanulmány első része P. BATYICKIJ: „A légvédelmi alakulatok fejlődése a Nagy Honvéd Háború éveiben” I. rész. (9. sz. 14—20. o.) című műve. A háború alatt a légvédelmi alakulatok mennyiségileg és minőségileg is sokat fejlődtek, lényegében önálló fegyvernemmé váltak.

A légvédelem szervezésénél a fő figyelmet a veszélyeztetett övezetek objektumaira fordították. A nyugati határ mentén ez az övezet 500—600 km széles volt.

Az országban az összes objektumot nem lehetett egyenlő mértékben védeni, ezért az erőket a legfontosabb helyekre koncentrálták, mint pl. Moszkva, Leningrád, Baku. Ezek közül mindegyik védelmét 300—400 vadászrepülőgép, kb. 600 közepes és 50 kis űrméretű löveg, 300—400 fényszóró, 200—400 záróléggömb látta el. Ez messze meghaladta Berlin, London és más nyugati centrumok légvédelmét. Pl. Berlinben 1941 májusában 264 közepes és 200 kis űrméretű löveg, kb. 220 fényszóró volt. London védelmi rendszerét 1940 júliusában 338 közép és nagy űrméretű, 124 kis űrméretű löveg és 336 vadászrepülőgép alkotta.

A háború kezdetekor a légvédelmi csapatok emberállománya 182 ezer fő volt és a csapatok 3329 közepes és 330 kis űrméretű löveggel, 650 géppuskával, 1500 fényszóróval, 850 záróléggömbbel rendelkeztek. A légierőkből ide osztottak be 40 vadászrepülő ezredet, kb. 1500 repülőgéppel. A csapatoknak nem volt elég új fegyverük, a repülőgépek 90 százaléka elavult típus volt.

A háború első szakasza. Németország 4900 repülőgépet összpontosított a Szovjetunió ellen, amelyek a háború első napján 500 km mélységben mértek csapásokat a Balti-tengertől a Fekete-tengerig és megsemmisítettek 1200 szovjet repülőgépet, ebből 900-at a földön. Ezek többsége nem volt felkészülve a harcra. A háború kezdetén az ellenséges légierő tömeges csapásaival nem sikerült tömeges légelhárítást szerveálni.

1941 novemberében a légvédelmet

átszervezték, létrehozták a csapatok irányítását hadászati—hadműveleti méretekben. Fokozták a fő központok, Moszkva, Leningrád, Baku, Gorkij, Sztálingrád, Kujbisev stb. védelmének szervezését. 1941 júliusában a Főhadiszállás külön csoportot hozott létre a főváros védelmére, amely 600 vadászrepülőből, több mint 1000 közepes és kis űrméretű lövegéből, kb. 370 légvédelmi géppuskából, 1000 fényszóróból állt. A főváros elleni támadásokban 9000 repülőgép vett részt, de csak 243-nak (nem egészen 3 százalék) sikerült átörni. Hasonló volt a helyzet Leningrádnál is, ahol csak 1941—1942 folyamán 1438 ellenséges repülőgépet semmisített meg.

A légvédelmi csapatok a háború első szakaszában, különösen 1942-től kezdve új technikát kaptak: vadászrepülőgépeket (JAK—1, MIG—3, LAGG—3), 85 és 37 milliméteres légvédelmi ágyúkat és nagy űrméretű géppuskákat, lokátor állomásokat.

1941—1942 folyamán a légvédelmi csapatok megsemmisítettek 4652 repülőgépet, amelyek közül a vadászok 2617-et lőttek le, a légvédelmi tüzérek pedig 2035-öt.

Egy kiváló szovjet katonai vezetőről emlékezik meg A. VASZILJEVSZKIJ: „B. M. Saposnyikov marsall” (9. sz. 32—37. o.) című írása, amely a tehetséges hadvezér születésének 90. évfordulójára jelent meg. Saposnyikov a Nagy Októberi Szocialista Forradalom kitörésekor a régi cári hadsereg vezérkari ezredese, a 16. gránátos ezred parancsnoka volt. Első pillanattól kezdve felajánlotta tudását a forradalomnak. A katonabizottságok követelésével összhangban leváltotta az ellenforradalmi tiszteket és altiszteket, fellépett az anarhista tendenciák ellen és megőrizte ezredét, mint harcképes egységet. A hadsereg leszerelésekor, 1918 márciusában, polgári pályára lépett, de májusban a régi tisztekhez intézett felhívásra azonnal önként jelentkezett, és 16 éves katonai, 3 éves fronttapasztalatát a Vörös Hadsereg szervezetében hasznosította. A polgárháború idején különféle irányító szervezetekben töltött be fontos tisztségeket. 1919-ben a Gyenyikin elleni harcokban ismerkedett meg Frunzéval, majd 1920-ban a Vrangel elleni harcokban találkozott ismét. 1921-ben Frunze, aki ekkor a munkás—paraszt Vörös Hadsereg törzsének vezetője volt,

ismerve kiváló képességeit, helyettesévé nevezte ki.

Saposnyikov elméleti tevékenységet is folytatott. Előbb a polgárháború tapasztalatait általánosította tanulmányokban, majd a francia, német, osztrák—magyar és orosz vezérkarok tevékenységét tanulmányozva megírta „A hadsereg agya” (Mozg armii) című háromkötetes, alapvető fontosságú művét. Ebben kifejtette a szovjet hadtudomány tételeit a jövő háborújának jellegéről, részletesen kidolgozta a vezérkarnak, mint a legfelsőbb főparancsnokság szervének struktúrájára vonatkozó elképzeléseket és azokat a követelményeket, amelyeket a korszerű háború vet fel a hadvezérekkel, az operatív irányítás szerveivel és dolgozóival szemben. Végül megmutatta, mi a vezérkar szerepe az országban a védelemre való felkészítésében. Bár azóta a körülmények gyökeresen megváltoztak, munkájának egy sor alaptétele ma sem veszítette el jelentőségét. Saposnyikovnak elméleti és gyakorlati téren is nagy szerepe van abban, hogy a Vörös Hadsereg törzse valódi vezérkarrá alakult át.

1925 őszétől Saposnyikov a Leningrádi, 1927-től a Moszkvai Katonai Körzet parancsnoka, 1928-tól a munkás—paraszt Vörös Hadsereg törzsének főnöke volt. 1930-ban az SZKP Központi Bizottsága tagjelöltség nélkül felvette a pártba. 1931-ben a Volgai Katonai Körzet parancsnoka, 1932-ben a Frunze Akadémia parancsnoka és komisszára, 1935-ben akadémiai professzor és ismét a Leningrádi Katonai Körzet parancsnoka, 1937-ben a Vörös Hadsereg vezérkarának főnöke és a honvédelmi népbiztos helyettese lett. 1940-ben nevezték ki a Szovjetunió marsalljává. 1941 júliusától ismét vezérkari főnök, 1942 májusától a Vorosilov Katonai Akadémia parancsnoka. A háború első időszakának súlyos körülményei között végzett nehéz és felelősségteljes munka aláasta egészségét. 1945. március 26-án hunyt el. (Lenygel István)

WOJSKOWY PRZEGLAD HISTORYCZNY (Lengyelország) 1972. 2. sz. — *Mieczyslaw WIECZOREK*: Az Armia Ludowa (Népi Hadsereg) eredetéről' (3—34. o.) 1942—43 tele fordulópontra volt a második világháború történetében. A németek vereséget szenvedtek Sztálingrádnál, a szovjet hadsereg megindította hatalmas támadását. Kö-

zeledett a megszállt Lengyelország fel-szabadulásának pillanata is. Az esemé-nyek nagy hatással voltak a lengyel nép fegyveres ellenállási harcára. A Lengyel Munkáspárt fegyveres ellenálló csoportjai, melyek a Gwardia Ludowa (Népi Gárda) nevet kapták, a német terror 1943. évi erősödésével fokozták akcióikat. 1943 második felében a párt koncepciója értelmében a Népi Gárdá-nak Népi Hadsereggé kellett fejlődnie, egyesítve az ország demokratikus fegy-veres szervezeteit: Paraszt Zászlóaljak, Szocialista Harci Szervezet stb. A ta-nulmány e koncepció megvalósításáért folytatott harcot, a Lengyel Munkás-párt Központi Bizottsága agitációs és szervezési tevékenységét vizsgálja — a népfront megteremtéséért tett erőfe-szítésének keretében. — *Kazimierz KACZMAREK*: „A 2. Lengyel Hadse-reg felállítása, 1944. augusztus—1945. január” (35—71. o.) 1944 második fe-lében a Lengyel Munkáspárt erőfeszíté-si eredményeként megalakult a 2. Lengyel Hadsereg, Karol Swierczewski vezetésével. Állománya 1944. december 31-én 286 ezer fő volt. A tanulmány e számban közölt 2. része a hadtáp-alakulatok felállítását és a hadsereg ellátásának megszervezését ismerteti, pontos kimutatásokkal a személyi állományról és a felszerelési anyagokról. — *Jan POWALA*: „A 4. gyalogos-hadosztály három nehéz átcsoportosítá-sa Sumy körzetéből Lublin körzetébe és a Visztulához, 1944. január 4.—szep-tember 23.” (72—97. o.) Az 1944 elején szovjet földön megalakult 4. gyalogos-hadosztály három nehéz átcsoportosítást hajtott végre, míg Varsó alatt be-vetésre került. Jelen tanulmány a had-osztály vezetésének hatalmas erőfeszíté-sait, a katonák helytállását mutatja az ellátás biztosításában, a kiképzés végrehajtásában a felvonulások alatt. — *Wincenty IWANOWSKI*: „A Knoll-Kownacki hadművelési csoport harcai 1939. szeptember 16—17-én a német XVI. páncéloshadtesttel” I. rész. (98—158. o.) 1939. szeptember 1-én a német csapatok átlépték a lengyel határt. A majdnem egymillió lengyel hadsereg felszerelése elavult és elégtelen volt. A német légi-erő a támadás első órái-ban szétbombázta a legfontosabb va-sútvonalakat, így a lengyel hadsereg még felvonulni sem tudott s a három irányból támadó német gépesített egy-ségek könnyen leverték a lengyel „lo-

vasságot” s a kisebb egységekre bontott lengyel gyalogságot, amelynek még megfelelő tüzérsége sem volt. Szeptem-ber 16-ára a németek körülvették Var-sót, ahol még napokig küzdöttek na-gyobb lengyel csapatostek hősie el-szántsággal. A Knoll—Kownacki had-művelési csoport (14., 17., 25. gyal. ho.) narctevékenységét írja le lengyel és német hadművelési okmányokra, gaz-dag levéltári forrányagra és vissza-emlékezésekre támaszkodva. — *Marian ZGÓRNIAK*: „Harccselekmények Dél-Lengyelországban 1914—15-ben” (176—212. o.) 1945 után a legújabb események eltörölték a lengyel történetírásból az első világháború problematikáját. Az 50. évforduló újra ráirányította a figyel-met. Dél-Lengyelország, a galíciai front a háború első időszakában, de különösen az 1915 tavaszi—nyári offen-zíva idején a központi hatalmak fő hadszíntere volt. Lengyelországnak ez a területe az Osztrák—Magyar Monar-chiához tartozott. A tanulmány nem-csak a lengyel, de a magyar hadtörté-nelem szempontjából is figyelemremél-tő, bár elsődlegesen csak a katonai események leírásával foglalkozik s a politikai háttérrel nem vizsgálja. Jelen-tősége azonban, amely a cári Oroszor-szág megrendülését és a lengyel nép szabadságát vetítette előre, túlnó a pusztán katonai eseményeken. — *Juliusz MALCZEWSKI*: „A Lengyel Néphadsereg veszteségeiről 1943—1945 között” (213—221. o.) A lengyel nép fegyveres harca jelentős mértékben já-rult hozzá a náciellenes koalíció győ-zelméhez és komoly szerepe volt abban, hogy a lengyel nemzet megmenekült a teljes pusztulástól. Ezért azonban Len-gyelország és a lengyel nép nagyon nagy árat fizetett: több mint 6 millió lengyel vesztette életét, nagyobbrészt a polgári lakosságból. A lengyel hadsereg hábo-rús veszteségeit és költségeit egy 1946-ban felállított bizottság állította össze. A bizottság jelentése szerint a második világháborúban összesen 1 millió 215 ezer lengyel katona halt meg, 740 ezer a sebesültek és 995 ezer az eltűntek száma, összesen közel 3 millió fő. A tanulmány több, később közzétett veszteségi adatot vet össze és részle-tesen közli 1943—1945 között az egyes csatákban és az egyes alakulatoknál elesettek és eltűntek létszámadatait. — Figyelemre méltó a Vitarovat, amely az alábbi érdekes témaköröket bocsátja

vitára: *Franciszek SKIBINSKI*: „A vezetési művészet tanulmányozásáról” (381—402. o.) Hadtörténeti példákkal támasztja alá a vezetés és a parancsnok fontosságát a háborúban, a vezetési funkciókról, az elhatározáshozatalról közli nézeteit. — *Igor BLAGOWIESZ-CZANSKI*: „Az 1. Lengyel Hadsereg tüzérésege. Tények, következtetések, észrevételek” (403—428. o.) Sok évi kutatómunka alapján veti fel a problémákat: az 1. Lengyel Hadsereg tüzérésegeinek szervezési struktúrájára, vezetési törzse szervezésére, anyagi eszközeire és annak veszteségeire, a tüzérésegi felderítésre, az alkalmazási elvekre, a tüzérésegi vezetésére, anyagi—technikai ellátására, a harckiképzésre, a személyi állományra és annak veszteségeire vonatkozóan, amelyek helyes értékelése, illetve a helyes következtetések levonása a tüzérésegi jelenkori alkalmazására és fejlesztési irányára is hatással vannak. — *Jan MALISZEWSKI*: „A 2. lengyel köztársaság hadi doktrínájának történetéből” (429—437. o.) Vizsgálja az első világháború és az Osztrák—Magyar Monarchia, valamint a huszas évek nemzetközi helyzetéből adódó francia irányultság hatásait, a külső és belső feltételek jeleit a lengyel hadsereg szabályzataiban, mozgósítási, felállítási és hadászati elveiben — egészen 1939-ig. — *Zygmunt WALTER—JANKE*: „Néhány megjegyzés a partizántaktikáról” (438—442. o.) Lengyelországban a partizánháborúnak hagyományai vannak, érdemes közelebbről megvilágítani a kisháborúk harcászati feladatait s ennek szervezeti feltételeit. — A szám tájékoztatást közöl még „A lengyel katonai levéltári anyagok helyzetéről a megszállás időszakában” (476—481. o.), a lengyel Történelembarátok Társasága (TIT) hadtörténeti szekciójának 1971. évi tevékenységéről és a második világháború újabb bibliográfiai anyagáról. (*Windisch Aladárné*)

MILITÄRGESCHICHTE (Német Demokratikus Köztársaság) 1972. 5. sz. — A folyóirat e számával a Szovjetunió megalakulásának 50. évfordulójára emlékezik. *Waldemar WERNER*: „A Szovjetunió és haderői” (517—524. o.) A Szovjetunió megalakulása pillanatától a béke és a szocializmus világméretű győzelme jegyében tevékenykedett. Az ellenforradalom és a polgárháború harcaiban megedzett szovjet köztársaságok

proletár internacionalizmusa cselekvő, aktív ideológiát jelentett. A Szovjetunió katonapolitikája egy új korszak katonai biztosítója volt és maradt a mai napig. — *I. Sz. MEDNYIKOV*: „Internacionalizmus — a szovjet hadsereg alapvető jellemvonása” (525—535. o.) A Szovjetunió első ízben 1936—39-ben, a spanyol szabadságharcban, majd 1937—40-ben, a kínai forradalom idején nyújtott anyagi és erkölcsi támogatást a haladó forradalmi erőknek. Az internacionalizmus legnagyobb példáját azonban a második világháborúban mutatta felszabadító missziója során. A kollektív biztonságot szolgálta a Varsói Szerződés megalakítása is 1955-ben. A proletár internacionalizmus jegyében nyújtott segítséget 1956-ban a magyar, és 1968-ban a csehszlovák ellenforradalmi kísérlet elleni küzdelemben és leverésében. Ez a hadsereg az elmúlt évtizedekben küzdelmes és dicsőséges múltra tekinthet vissza. — *V. KULAKOV—Sz. TJUSKEVICS—V. LOGIN*: „A szovjet hadtörténettudomány metodológiájához” (4. sz. 389—440., 5. sz. 536—543. o.) A hadtörténet-tudomány metodológiája a hadtörténelmi események és tényezők elméleti alapelveinek, módszereinek, felismeréseinek, a dialektikus módszer alkalmazásának tana a hadtörténelmi kutatásban. A metodológia alapja a dialektikus és történelmi materializmus és háborúról szóló marxi tanítás. A marxista irodalom többféleképpen értelmezi a metodológia fogalmát, de közös minden definícióban, hogy filozófiai, általános elméleti és speciális összetevőből áll. A cikk másik része a metodológia néhány problémáját elemzi, melyek egyrészt a hadtörténet-tudomány tárgyára, másrészt struktúrájára vonatkoznak. A hadtörténet-tudomány tárgyáról eltérőek a vélemények a Szovjetunióban, bár alapvető nézeteltérésről nem beszélhetünk, csupán a tárgy megközelítése történik más és más irányból. Fontos feladat a nyugati hadtörténet-tudomány tanulmányozása, hibáinak, tévedéseinek korrigálása. A még nyitott kérdések helyes megoldásához hadtörténészek, filozófusok és szociológusok felelősségteljes szoros együttműködése szükséges. — *Stanislaw GAC*: „A lengyel hadsereg 1945—49-ben” (551—561. o.) Az ideiglenes nemzeti kormány 1945-ben súlyos politikai helyzetben kezdte el működését, melyet a

Londonban tartózkodó emigráns jobboldali kormány felforgató tevékenységével még fokozott. A demokratikus erők gyakran fegyveres harcra kényszerültek a szélső jobboldali csoportokkal és bandákkal, amelyek katonai erőkkel is rendelkeztek. A reakciós erőkkel való leszámolásban a Szovjetunióban alakított 1. és 2. Lengyel Hadsereg és a páncéloshadtest játszott döntő szerepet. Egységei a határbiztosítás mellett a belső rendfenntartást is ellátták és biztosították a szabad választások nyugodt lefolyását. 1947-ben az egységek gyáratokat biztosítottak, objektumokat védelmeztek, segítettek a gazdaság helyreállításában. Az új lengyel hadsereg harcedzett, biztos magját alkották. — *B. N. GRIGORJEV*: „A földrajzi tényezők hatása a harcselekményekre” (561—571. o.) Ahogy a második világháború eseményei bizonyítják, a földrajzi tényezők döntő módon hatnak a harcselekményekre. A szovjet sarkvidék és Karélia erdős, mocsaras vidéke nem tett lehetővé nagyméretű erő- és eszközbevetést, hanem a harc különleges formáit igényelte. A Pripjaty mocsarak nehezítették a páncélos bevetést, de kiváló terepet jelentettek a partizán-tevékenység számára. A légielő főleg zuhanóbombázókkal ért el félelmetes pusztító és lélektani hatást, a légi főlány itt döntő tényezővé vált. A kaukázusi és kárpáti harcok az erdős-hegyes terep leküzdésének szép példái. Különleges helyzetet teremtenek a folyó- és állóvizek, amelyek kiváló védelmet nyújtanak a menekülő ellenségnek és megnehezítik a támadást. A földrajzi tényezők mellett az időjárás viszonyosságai nemcsak a Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújában játszottak nagy szerepet, hanem a korszerű háborúkban is mindig döntő jelentőségűek lesznek. — *Hans-Joachim*

BETH—Gerhard FÖRSTER: „A Vörös Hadsereg felszabadító tevékenysége. Dokumentumok 1944—45-ből” (572—586. o.) A közzétett dokumentumok felhívások, amelyeket a szovjet hadsereg adott ki felszabadító harcai során. Internacionalista misszióját teljesítette, amikor felhívta a román, lengyel, csehszlovák, magyar, bolgár, finn és osztrák népet, csatlakozzon a felszabadítókhoz, és közös erővel küzdjenek a fasizmus teljes megsemmisítéséért. Ezek a közös harcok képezik az alapját a fegyverbarátságnak. — *Hans HÖHN—Gerhard LUX*: „Az NDK hadtörténelmi fejlődésének ábrázolása (587—591. o.) Az eddigi feldolgozások sokoldalúan méltatják a demokratikus német állam szerepét és jelentőségét a szocialista fegyverbarátság szempontjából. Súlyponti kérdések, amelyek még feldolgozásra várnak: hadtörténelmi témák internacionalista szempontjai, az együttműködés további lehetőségei a Varsói Szerződésen belül, a német és szovjet hadsereg közötti baráti kapcsolat és együttműködés formái, a katonadelegációk látogatásának jelentősége a fegyverbarátság szempontjából. — *Johannes STREUBEL*: „A német Hadsereg-múzeum a katonai képzés és nevelés otthona” (607—613. o.) Az újonnan létesített német Hadsereg-múzeum alapvetően különbözik a nemrég Ingolstadtban megnyitott nyugat-német katonamúzeumtól, amely az imperialista német hadseregek „dicsőségcsarnokává” vált. A Drezdában megnyílt reprezentatív múzeum feladata az objektív törvényszerűségek és társadalmi hajtóerők megvilágítása, melyek a katonai tényezőket meghatározzák. Gazdag anyag dokumentálja az állandó kiállításokban a haladó német erők küzdelmét a XIV. századtól napjainkig. (*Rákóczi Katalin*)